

14. Massemedier i det senmoderne samfund

Massemediernes samfundsmæssige betydning er stor, og vi lever i en tid, hvor medierne er kilde til store dele af vores viden om verden. Medierne er centrale i forståelsen af, hvordan idéer og betydninger udbredes og anvendes i dagliglivet. Mediernes fokus på forskellige nyheder og deres vinkling af nyhederne har indflydelse på, hvordan individerne opfatter verdenen.

Hvad er et massemedie?

Medie betyder mellemlid eller det, der formidler noget imellem mennesker og institutioner. Massemedier – for eksempel tv, radio, reklamer, aviser, magasiner, biografer og dele af internettet – bliver ofte forbundet med underholdning, men medierne er så meget andet. Medierne formidler informationsstof, der sendes til mange modtagere.

Som tidligere nævnt i kapitel 13 er de sociale medier en mellemlid. På den ene side fungerer de som en kanal mellem de forskellige brugere og grupper, men på den anden side er de samtidig blevet en effektiv måde at sprede budskaber til rigtig mange mennesker. Læs mere om sociale medier i kapitel 15.

Massemedierne er et af de store systemer med specialfunktioner i samfundet – det, som Luhmann kalder uddifferentierede systemer. Massemediernes kode handler om, hvad der er information, og hvad der ikke er det. Massemedierne er alle de indretninger i samfundet, der udbreder kommunikation ved hjælp af tekniske midler.

Det senmoderne samfund er afhængigt af kommunikation mellem mennesker, der befinder sig langt fra hinanden. Hvis vi ikke havde mulighed for mediebar grænseløs kommunikation, ville udbredelsen af formel uddannelse til større grupper hverken være nødvendig eller mulig. Uden massemedierne ville vi kun have 'lokal viden'. Medierne gør det muligt at udveksle informationer uafhængigt af tid og rum.

Gennem medierne konstrueres forestillingen om fælles oplevelser og fælles erfaringer. Derfor spiller medierne en

væsentlig rolle i såvel den enkeltes socialisering som i de overordnede samfundssystemers reproduktion.

De første aviser i Europa dukkede op i begyndelsen af 1600-tallet, radioen i 1907, og de første daglige fjernsynsudsendelser kunne ses i Storbritannien i 1936 og i Danmark fra 1951. I sidste halvdel af 1900-tallet kom internettet til verden, og i dag kan man derigennem følge med i, hvad der sker på hele kloden, og indenfor brøkdele af sekunder få informationer om næsten alt.

1900-tallet var avisernes gyldne tidsalder. Men med fjernsynet og ikke mindst internettet er denne tidsalder forbi. Mange aviser har de seneste år måttet lukke, og de tilbageværende oplever meget store fald i oplagstallet.

▼
Tabel 14.1
Antal aviser og oplagstal i Danmark 1960-2014

	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2014
Antal aviser (dagblade)	85	55	48	46	30	31	30
Oplag (i 1000)	1600	1649	1790	1798	1475	981	770

Kilde: Samfundsstistik 1990 og 2015

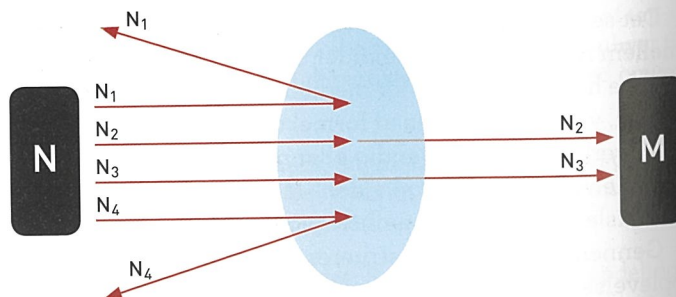
gatekeeper
ledvogter/port-
vogter

Gatekeepere, nyhedskriterier og god presseskik

Massemedierne modtager nyheder hele døgnet fra hele verden, og strømmen af nyheder er så stor, at massemedierne skal vælge, hvad de vil bringe videre til læserne, lytterne og seerne. For at gøre dette har man ansat nyhedsredaktioner. Journalisten eller redaktøren i denne rolle betegner man med et engelsk udtryk en **gatekeeper**.

▼
Figur 14.1
Gatekeeper-model

N = nyhedskilde
M = modtager
N₁ og N₄ = nyheder, der ikke kan bruges
N₂ og N₃ = nyheder, der sendes videre

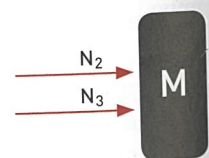
... som i de
 ... lelsen af
 ... jernsynsud-
 ... Danmark fra
 ... tet til verden,
 ... der sker på
 ... å informatio-

... n med fjern-
 ... der fortid.
 ... de tilbage-

2010	2014
31	30
981	770

... dsstatistik 1990 og 2015

skik
 ... t fra hele ver-
 ... semedierne
 ... ie, lytterne og
 ... redaktioner.
 ... egner man med

Gatekeeperen udvælger, redigerer og omformulerer i større eller mindre grad det indkommende stof, så det passer til modtagerne af massemediet. Men hvilke nyheder og historier skal med, hvilke skal ikke med? For at besvare dette spørgsmål har man fundet frem til, at udvælgelsen i langt de fleste tilfælde er styret af fem nyhedskriterier:

De fem nyhedskriterier

- **Aktualitet** - Det, som er oppe i tiden netop nu.
- **Væsentlighed** - Det, som har betydning for mange menneskers vilkår.
- **Identifikation** - Det er vigtigt, at vi personligt kan relatere til den pågældende nyhed. At vi kan leve os ind i situationen og føle en eller anden form for genkendelighed.
- **Sensation** - Det skal være noget overraskende for læseren. Det skal ikke bare være de sædvanlige nyheder.
- **Konflikt** - Sager, hvor to parter er uenige, er interessant og vækker læserens interesse.

Det er meget forskelligt fra medie til medie, hvilke af de fem nyhedskriterier, som vægtes højest. Her kan man bare pege på forskellen mellem aviser som Ekstra Bladet, Jyllands-Posten og Information: Ekstra Bladet vil ofte - men ikke altid - vælge historier, der er præget af sensation og identifikation, mens Jyllands-Posten vægter væsentlighed højt. Det gør Information også, men de fokuserer også på historier med konflikt mellem forskellige synspunkter.

Ud over nyhedskriterierne bliver nyhedsstrømmen også styret af nogle almene kriterier for, hvad massemedierne kan og bør viderebringe. I Danmark er man derfor blevet enige om nogle fælles retningslinjer for, hvad medierne må bringe, og disse bliver kaldt Regler for god presseskik, hvor de tre første er:

Uddrag af vejledende regler for god presseskik (2013):

1. Det er mediernes opgave at bringe korrekt og hurtig information. Så langt det er muligt, bør det kontrolleres, om de oplysninger, der gives eller gengives, er korrekte.
2. Kritik bør udvises over for nyhedskilderne, i særdeleshed når disses udsagn kan være farvet af personlig interesse eller skadevoldende hensigt.
3. Oplysninger, som kan være skadelige, krænkende eller virke agtelsesforringende for nogen, skal efterprøves i særlig

grad, inden de bringes, først og fremmest ved forelæggelse for den pågældende. Forelæggelse bør ske således, at der gives den adspurgte rimelig tid til at svare.

For at sikre at reglerne bliver overholdt, har man oprettet Pressenævnet, som man kan klage til, hvis man mener, at massemedierne ikke har overholdt de vejledende regler.

Søg i pressenævnets afgørelser

Undersøg på hjemmesiden pressenaevnet.dk de fem seneste afgørelser fra Pressenævnet. Hvad går klagen ud på, og hvilken afgørelse har nævnet truffet? Synes du/I, at det er en rimelig afgørelse?

Medierne som nyhedsproducenter

Aviser, radio- og tv-stationer nøjes ikke med at bringe nyheder videre, som de får fra nyhedsbureauer som Ritzau (dansk) og Reuter (internationalt). De producerer også en stor del af de nyheder, som de bringer. Mange artikler og reportager bliver udarbejdet af avisens/stationens journalister, og de er på den måde med til at sætte gang i nyhedsstrømmen.

Aviserne har typisk en eller flere grupper af journalister, der er ansat til at grave sager frem, som avisen mener, bør komme til offentlighedens kundskab. Disse bliver nogle gange kaldt 'gravergrupper', og det specielle ved disse journalister er, at de ikke skal producere daglige nyheder, men kan undersøge en sag til bunds og så senere skrive længere artikler om den.

En lang række sager er blevet afsløret af danske journalister, hvor myndigheder, ministre eller virksomheder har været indblandet i ulovligheder eller uetisk adfærd, for eksempel 'Gyllegate' i 2015: Da Folketinget skulle vedtage en ny lovgivning for landbruget, blev der rejst tvivl om, hvorvidt Folketinget havde fået de rigtige oplysninger fra ministeren. Det endte med, at fødevareministeren Eva Kjer Hansen mødte sin vilje måtte træde tilbage. I denne og flere andre sager er de dygtige journalister blevet hædret med modtagelsen af Cavling-prisen.

Cavlingprisens modtagere 2011-2016

År	Navn	Medie	Begrundelse
2011	Ulrik Dahlin og Anton Geist	Dagbladet Information	For i over 100 artikler at beskrive, hvordan op mod 500 unge statsløse systematisk fik frataget deres ret til dansk statsborgerskab i strid med Danmarks internationale forpligtelser (Statsløse-sagen). [...]
2012	Asbjørn With	Nordjyske Medier	For i over 130 artikler at have kulegravet Rebild Kommunes svigt i sager om sexmisbrug, tvangs-fjernelser og hjælp til handicappede.
2013	Jeppe Gaardboe, Frederik Brun Madsen, Søren Kristensen, Michael Klint og Steen Jensen	Danmarks Radio	For dokumentarserien <i>I Skattely</i> , hvor finansielle rådgiveres vejledning om skattely bliver afsløret.
2014	Morten Pihl	Jyllands-Posten	For historierne om danske overlægers misbrug af forskningsmidler.
2015	Puk Damsgård	DR	For sine indsigtfulde, modige og menneskelige reportager fra konfliktfyldte områder i Mellem-østen samt for bogen <i>Ser du månen, Daniel</i> .
2016	Chris Kjær Jessen, Michael Lund og Lars Nørgaard Pedersen	Berlingske	Afsløringer af manipulation i forbindelse med regeringens landbrugspakke, kaldet "Gyllegate".

Kilde: Dansk Wikipedia

Public service-medier

Indtil slutningen af 1980'erne var Danmarks Radio (DR) den eneste institution, der måtte sende radio og tv til danskerne. Men i 1980'erne blev mediemarkedet liberaliseret, således at andre også kunne sende både radio og tv, og i dag består markedet af en blanding af offentlige stationer som DR og TV2 og private tv- og radiokanaler.

DR er alene finansieret af **licens**, mens TV2 i dag får de fleste indtægter fra reklamer og abonnenter. Begge stationer kalder man for **public service**-stationer, hvilket betyder, at de skal virke til gavn for hele befolkningen. De skal overholde en række regler, som regering og Folketing har pålagt dem. I § 10 i Radio- og fjernsynsloven står der:

"Den samlede public service-virksomhed skal via TV, radio og internet o. lign. sikre den danske befolkning et bredt udbud af programmer og tjenester omfattende nyhedsformidling, oplysning, undervisning, kunst og underholdning. Der skal i udbuddet tilstræbes kvalitet, alsidighed og mangfoldighed. Ved programlægning skal der lægges afgørende vægt på hensynet til informations- og ytringsfriheden. Ved informationsformidlingen skal der lægges vægt på saglighed og upartiskhed. Pro-

gramvirksomheden skal sikre befolkningen adgang til væsentlig samfundsinformation og debat. Der skal endvidere lægges vægt på dansk sprog og dansk kultur. Programvirksomheden skal endvidere afspejle bredden i produktion af kunst og kultur og give programtilbud, som reflekterer mangfoldigheden af kulturinteresser i det danske samfund.”

Kilde: kulturministeriet.dk

I de fleste vestlige lande har man tilsvarende public service-kanaler. I andre mindre demokratiske lande som Rusland og Kina er de store medier underlagt staten. Endelig er der lande som USA, der ikke har nogen offentlig medieproduktion af betydning, og hvor markedet er overladt til private stationer.

Forbrug af massemedier i dag – fra 'flow-tv' til streaming og smartphone

Forbruget af massemedier har ændret sig drastisk de seneste år. Aviserne er i krise (tabel 14.1). Radioforbruget er faldet siden 2000, mens tv-forbruget toppede omkring år 2010. Til gengæld er der sket en kraftig stigning af andre forbrugsmuligheder. Folk – især de unge – ser ikke flow-tv, som er den traditionelle måde at se tv på. Til gengæld streamer de tv, og de ser udsendelser, serier og meget andet via pc, tablets eller mobiltelefon.

Tabel 14.2

Danskernes forbrug af tv, radio og internet pr. dag 2000-2015

	2000	2005	2010	2015
Gennemsnitligt tv-forbrug pr. dag. Alle danskere fra 3 år.	2 t. 31 min.	2 t. 33 min.	3 t. 21 min.	2 t. 52 min.
Gennemsnitligt forbrug af radio pr. dag. Alle danskere fra 12 år.	3 t. 12 min.	3 t. 1 min.	2 t. 3 min.	2 t. 1 min.
Gennemsnitligt forbrug af internet pr. dag. Alle danskere 15-74 år.	- note 1	- note 2	57 min.	2 t. 25 min.

Note 1. Målt til ca. 5 timer om ugen, 2002

Note 2. Målt til ca. 10 timer om ugen, 2006